

4. Максименко С. Д. Психологічні засади взаємозв'язку професійного навчання і розвитку особистості майбутнього фахівця : Навч. посібник / С. Д. Максименко. – Київ, 2003. – 235 с.
5. Максименко С. Д. Загальна психологія : Навч. Посіб. - 3-тє вид., стереотип / С. Д. Максименко, В. О. Соловієнко. – К. : МАУП, 2007. – 256 с.
6. Матяш О. І. Психолого-педагогічні основи формування професійної компетентності майбутнього педагога / О. І. Матяш, Л. Ф. Михайленко // Наукові записки КДПУ. Серія: Педагогічні науки / ред. кол.: В. В. Радул [та ін.]. - Кіровоград : КДПУ, 2015. – Вип. 141, ч. 1. – С. 132-136. – Бібліогр. в кінці ст.. – ISBN 978-966-7406-57-8.
7. Митина Л. М. Психологія професіонального розвитку учителя / Л. М. Митина. – М.: Флінта, 1998. – 156 с.
8. Психологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина»: монографія / За ред. О. М. Кокуна. – Кіровоград: Імекс – ЛТД, 2013. – 266 с.
9. Руденко Н. М. Використання інтерактивних технологій навчання у формуванні математичного мислення студентів коледжу / Н. М. Руденко / ISSN Online: 2312-5829. Освітлогічний дискурс, 2014. - №2 (6).- С. 171-184.
10. Семиченко В. А. Психологічна структура педагогічної діяльності : навч. посібник / В. А. Семиченко, В. С. Заслуженюк. – К. : Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, 2000. – Ч. 2. – К., 2001. – 231 с.
11. Степанов О. М. Педагогічна психологія: [навч. посіб.] / О. М. Степанов. – К.: Академвидав, 2011. – 416 с.
12. Тереп А. В. Методичні особливості формування математичної компетентності студентів в умовах гуманітарно-педагогічного коледжу / А. В. Тереп // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 41 / Редкол. – Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2015. – С. 204-209.
13. Шишов С.Е., Агапов И.Г. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? // Стандарты и мониторинг в образовании. 2002, март-апрель. С.58-62.

УДК 371.321.1

Л.Б. Шмалюх, смт. Брацлав, Україна / L. Shmaliukh, Bratslav, Ukraine
Т.В. Підрушняк, смт. Брацлав, Україна / T. Pidrushniak, Bratslav, Ukraine

ТВОРЧЕ САМОВИРАЖЕННЯ ВИКЛАДАЧА

Анотація. У статті розкривається як саме творче самовираження сприяє розкриттю кожного учасника освітньо-виховного процесу в індивідуальній діяльності та у колективній співпраці за напрямками: «Студент – студент», «Творчий викладач – творчий студент», що дозволяє отримати результат різних рівнів: від знань, умінь, навичок до розвинених навчально – пізнавальних, дослідницьких, творчих якостей особистості (наукових, мистецьких, образних, літературних).

Творчий викладач може продукувати ідеї, здатні розвивати креативне покоління сучасної молоді. Сучасна молодь, у свою чергу, генерує ідеї до нетрадиційної роботи під час навчання та поза ним. Від того, наскільки творчі якості наявні й розвинені в особистості викладача, настільки ефективною буде освітньо-виховна діяльність, розроблені шляхи взаємодії та, відповідно, особиста результативність викладача та студентів.

Оновлення суспільства, а тим більше його радикальна зміна, — суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень у всіх сферах життєдіяльності людей. Усе це зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства, тому що недостатня творча активність, відсутність ефективних стимулів її розвитку та реалізації — основні фактори, які заважають втіленню нових ідей, задумів, нових цільових настанов та орієнтацій. Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин.

Ключові слова: пізнавальний інтерес, творчі здібності, творча особистість, всебічно розвинена особистість.

Teacher's Creative Self-expression

Annotation. In the article it is explained how the creative self-determination helps each participant of the educational process open up in both personal activity and work within the group «Student - student», «Creative teacher – creative student» that enables to get different leveled results: from knowledge, skills and habits to the development educational, research and creative qualities of the person. Creative teacher can produce ideas able to develop creative generation of the modern youth. Modern youth meanwhile generates the ideas for the untraditional work during in-class and out-class activities. The effective educational activity, ways of interaction and personal performance of a teacher and students depend on the fact whether a teacher has creative qualities.

The society's renovation, and furthermore its total change, is a contradictory, complicated and long process, connected with the search of new ways and means of providing changes in all fields of human's activity. All this causes the necessity all the members of the society to participate in the process because the lack of the creative activity, the absence of the effective incentives and their development and realization are the main factors obstructing new ideas and goal-oriented orders. Processes of democratization and humanization of the society give the possibility to choose the ways of vital function its members, positive conditions for the creativity of everyone. In the humane civilized society the personal development and the development of everyone creative abilities become a self-goal within public relations.

Key words: *cognitive interest, creative abilities, creative personality, thoroughly developed person.*

Постановка проблеми. Наукова думка, не лише педагогічна, чітко усвідомлює той факт, що творчість – запорука процвітання будь-якої справи.

Вагомою є педагогічна творчість, що може стрімко покращити результати навчально-виховного процесу. Від того, наскільки повно може викладач реалізувати власний потенціал, установлюється прямий зв'язок з тим, наскільки його студенти можуть проявити особистісні якості, творчо само реалізуватися.

Творчість – найбільший дар людини і проблема, над якою не одне століття працюють науковці різних галузей.

Саме творчість говорить про якість особистості, що залежить від зовнішнього прояву (реалізації, вираження). Пріоритетна задача педагога сьогодні – допомогти своїм студентам проявити особистісні якості максимально повно у позитивному напрямі. Для цього викладачеві слід вести безперервну роботу над самовдосконаленням у системі навчально-виховної діяльності та післядипломної педагогічної освіти, пройти шлях творчого самовираження особистості, щоб дізнатись, як відкрити той шлях для студентів. Це – одне з найголовніших питань сучасної освіти. Значимість творчого самовираження зростає з кожним днем, адже виступає як специфічно людська потреба, що є однією з найголовніших.

Творчий викладач може продукувати ідеї, здатні розвивати креативне покоління сучасної молоді. Сучасна молодь, у свою чергу, генерує ідеї до нетрадиційної роботи під час навчання та поза ним. Від того, наскільки творчі якості наявні й розвинені в особистості викладача, настільки ефективною буде освітньо-виховна діяльність, розроблені шляхи взаємодії та, відповідно, особиста результативність викладача та студентів.

Оновлення суспільства, а тим більше його радикальна зміна, — суперечливий, складний і тривалий процес, пов'язаний із пошуком нових шляхів, засобів здійснення перетворень в усіх сферах життєдіяльності людей. Усе це зумовлює необхідність творчої участі в цьому процесі всіх членів суспільства, тому що недостатня творча активність, відсутність ефективних стимулів її розвитку та реалізації – основні фактори, які заважають втіленню нових ідей, задумів, нових цільових настанов та орієнтацій. Процеси демократизації і гуманізації суспільства створюють можливість вибору шляхів життєдіяльності його членів, сприятливі умови для творчості кожного. У гуманному цивілізованому суспільстві розвиток особистості, її творчих можливостей стає самоціллю всіх суспільних відносин.

Саме тому в умовах духовного відродження суспільства діяльність закладів народної освіти – від дитячого садка до вузів, потребує конкретних змін, які викликані необхідністю формування суспільно-

активної, творчої особистості, що можливо лише при створенні сприятливих умов для всебічного розвитку потенційних можливостей кожної дитини, самореалізації її особистості у навчальному процесі. Вирішення проблеми формування творчої особистості юного громадянина значною мірою залежить від наставника, творча педагогічна діяльність якого стає міцним засобом формування і всебічного розвитку особистості кожної дитини.

Аналіз попередніх досліджень. Проблема становлення творчої особистості викладача в тій чи іншій мірі висвітлюється в наукових дослідженнях філософів, психологів і педагогів. Велику увагу розробці даної проблеми приділяли В. Андрєєв, Н. Бердяєв, В. Бухвалов, І. Геращенко, В. Загвязинський, В. Кан-Калик, І. Кант, А. Маркова, Н. Нікандров, Я. Пономарьов, М. Потішить, С. Рубінштейн, Л. Рувинський, С. Сисоєва, П. Ципок та ін. У працях цих науковців з'ясовано сутність основних категорій проблеми, визначено специфіку педагогічної творчості та шляхи її реалізації у педагогічному процесі.

Сьогодні у науковій літературі творчість визначається як діяльність, кінцевим результатом якої є створення якісно іншого, що вирізняється неповторністю, оригінальністю та суспільно-історичною унікальністю (при цьому зазначається, що творчість специфічна для людини, тобто завжди передбачає творця суб'єкта творчої діяльності). Так В. Цапок, досліджуючи філософські аспекти творчості, стверджує, що творчість сприяє розвитку особистості, її самореалізації в процесі створення матеріальних і духовних цінностей [4]. А. Спіркін зазначає, що цей феномен можна визначити як мислення й практичну діяльність, результатом яких є створення оригінальних, неповторних цінностей, встановлення нових фактів, властивостей, закономірностей, а також методів дослідження та перетворення матеріального світу або духовної культури [8]. Болгарський філософ Г. Гиргинов розглядає творчість двох рівнів: перший її рівень притаманний людському мисленню і людській практиці, а другий – пов'язаний із винахідництвом, науковою творчістю тощо [5]. Заперечуючи матеріалістичне визначення творчості як процесу (часто колективного), християнська філософія стверджує, що творчість має не колективний (загальний), а індивідуально-особистісний характер.

Мета статті – дослідити, як саме творче самовираження сприяє розкриттю кожного учасника освітньо-виховного процесу в індивідуальній діяльності та у колективній співпраці за напрямками: «Студент – студент», «Творчий викладач – творчий студент», що дозволяє отримати результат різних рівнів: від знань, умінь, навичок до розвинених навчально – пізнавальних, дослідницьких, творчих якостей особистості (наукових, мистецьких, образних, літературних).

Виклад основного матеріалу. Особливості мотивації діяльності полягають у тому, що творча особистість знаходить задоволення не стільки у досягненні мети творчості, скільки у самому процесі. Найспецифічнішою рисою творця вбачається несамолюбивий потяг до творчої діяльності. Більшість авторів погоджується з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, потягом до нового, оригінального, який уміє відкинути звичайне, шаблонне... Головним показником творчої особистості, її найголовнішою ознакою дослідники вважають наявність творчих здібностей, які розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності і є умовою її успішного виконання. Деякі дослідники не дають прямого визначення творчої особистості, а розглядають певні специфічні її риси (інтелектуальні, характерологічні, особливості мотиваційної сфери тощо) і визначають творчу особистість як таку, якій ці риси в тій чи іншій мірі притаманні. Поняття творчої особистості розглядається через поняття творчого стилю діяльності або творчої активності. Таким чином, ми бачимо, що визначення творчої особистості характеризується великим розмаїттям. Аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, її осмислення дозволяють нам запропонувати наступний підхід до визначення творчої особистості. Творча особистість – це креативна особистість (особистість, що має внутрішні передумови творчої активності), яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула необхідних для актуалізації творчого потенціалу людини додаткових мотивів, особистісних утворень, здібностей, що сприяють дослідженню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності. Таким чином, якщо викладач ставить за мету розвиток потенційних творчих можливостей студента, формування її як творчої особистості, він повинен оволодіти тими формами, методами і засобами педагогічної діяльності, які забезпечують розвиток креативних рис особистості, а також тих додаткових мотивів, особистісних якостей, здібностей, які сприяють успішній творчій діяльності. Для цього і сам викладач повинен бути творчим, бо як добро виховує добро, так і творчість розвивається через творчість.

Серед характерних особливостей творчої особистості виділяють:

- оригінальність;
- відхилення від стандартів;
- працездатність;
- наполегливість;
- високу самоорганізацію;
- ініціативність.

Педагогічна творчість викладача – це педагогічна діяльність, спрямована на розвиток потенційних можливостей кожного студента у навчально-виховному процесі для якої притаманні:

- виникнення протиріччя, проблемної

ситуації;

- наявність об'єктивних (соціальні, матеріальні) і суб'єктивних (знання, уміння, особистісні якості, мотивація, творчі здібності) умов для творчості;
- об'єктивна чи суб'єктивна новизна й оригінальність процесу та результату;
- соціальна та особиста вага і прогресивність (педагогічна творчість учителя робить певний внесок у розвиток суспільства та особистості);
- діалектична взаємозумовленість впливу на розвиток як студента, так і самого викладача зовнішнього і внутрішнього саморуху особистості (виховання й самовиховання, розвиток і саморозвиток тощо). У результаті аналізу наукових праць, виділяємо такі специфічні риси педагогічної творчості викладача:
- співтворчий характер щодо суб'єкта-об'єкта педагогічної діяльності;
- можливість суб'єктивної новизни й оригінальності процесу і результату;
- обмеженість творчої діяльності педагога часом;
- вплив на педагогічну творчість викладача багатьох факторів, які важко передбачити.

Відповідно до специфіки педагогічної творчості формується і творча особистість викладача. Можна виділити основні умови перетворення діяльності викладача у творчу:

- усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі;
- усвідомлення сутності, значення і завдань власної педагогічної діяльності, її мети;
- сприймання вихованця як особистості в педагогічному процесі (як об'єкт і суб'єкт виховання);
- усвідомлення власної творчої індивідуальності.

Творчий викладач – це особистість, яка характеризується високим рівнем педагогічної креативності (креативні риси особистості й додатково сформовані мотиви, особистісні якості, здібності, які сприяють успішній творчій педагогічній діяльності), відповідним рівнем знань предмету, який викладає, набутими психолого-педагогічними знаннями, уміннями та навичками, які, за сприятливих для педагогічної творчості викладача умов, забезпечують його ефективну педагогічну діяльність із розвитку потенційних творчих можливостей студентів. Творчість є необхідною складовою праці викладача. Без неї неможливий педагогічний процес. Специфічна за своєю суттю творчість педагога має багато спільного не тільки з художнім, але й із науковим. Викладач дає науковим фактам, гіпотезам, теоріям якби нове життя, відкриваючи їм шляхи до розуму і серця своїх студентів. Творчість – необхідна умова становлення самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості. Творчість, розвиваючи здібності, формує педагогічну талановитість викладача.

На сучасному етапі в освіті створюються

сприятливі умови для розвитку педагогічної творчості викладачів і підвищення на цій основі результативності навчально-виховного процесу. Усе це ставить принципово нові вимоги перед керівниками освітніх закладів нового типу щодо розвитку творчого потенціалу педагогічних колективів взагалі і кожного викладача зокрема. Нині існує два наукових підходи до керівництва творчими процесами: оволодіння алгоритмами творчого процесу й побудова відповідних моделей різноманітних творчих рішень і створення найсприятливіших умов для творчої діяльності педагогів. Слід визначити такі основні педагогічні умови, які сприяють творчій діяльності, самореалізації особистості викладача:

- забезпечення можливості реалізації викладачем своїх здібностей у найважливішій сфері його життєдіяльності – трудовій, а саме: у навчально-виховному процесі, у пізнавальній роботі зі студентами, у системі підвищення кваліфікації з метою самоутвердження педагога, розвитку в нього почуття самоповаги;
- сприяння самовизначенню кожного викладача в усіх сферах внутріколеганського життя через індивідуальний вибір;
- створення творчої атмосфери, здорового морально-психологічного клімату в колективі;
- утвердження в колективі демократичного стилю спілкування, свободи критики, творчих дискусій;
- забезпечення вільного часу викладача (реалізація у практичній діяльності ідей інтенсифікації праці, оптимізації навчально-виховного процесу, наукової організації праці) з метою створення умов для самореалізації особистості викладача на дозвіллі, підвищення його загальної культури;
- своєчасна позитивна оцінка діяльності викладача для розвитку в нього почуття задоволення;
- уміння керівника помічати, розвивати й цінувати неповторну творчу індивідуальність кожного педагога.

Творче самовираження викладача – це проблема, вирішення якої на сьогоднішній день не завершено. Рівень досягнутого за умови систематичної роботи можна поступово підвищувати шляхом створення позитивних умов для розкриття потенціалу у навчальній (колективна мисле діяльність, особистісно орієнтована взаємодія) та поза навчальній діяльності (факультативи, гуртки, центри). На перших

етапах впровадження виявляється підвищення зацікавленості студентів у вивченні предмета, а викладача – у його викладанні, реалізація здібностей як спроба творчого співробітництва викладача та студента, захист результатів творчої співпраці (у тому числі і науковій співпраці – участь у конкурсах, олімпіадах, конференціях).

Можна виділити технологію творчої взаємодії викладача та студента:

- забезпечення базових компетенцій та компетентностей, озброєння знаннями, уміннями, навичками;
- залучення до колективної мисле діяльності на заняттях і у позанавчальний час;
- робота в гуртках;
- розробка індивідуальних творчих проектів;
- участь у конкурсах, олімпіадах, конференціях;
- проектування діяльності студентів викладачем, забезпечення умов для реалізації творчого потенціалу.

Творче самовираження викладача української мови та літератури полягає у якісній педагогічній роботі з утвердження рідного слова; піднесення національних чеснот у навчанні і вихованні підростаючого покоління; результативній діяльності, спрямованій на саморозвиток (постійна робота над педагогічними цінностями, характерологічними особливостями, особистісними якостями) і розвиток інших у межах загальнолюдських відносин, професійної компетентності; особливий складовий самореалізації, що репрезентує прояви особистості викладача в усіх виражальних можливостях, які демонструють систему цінностей, мовно-національну свідомість, ментальність, патріотизм, активну громадянську позицію, переживання, настрої, задатки, творчий потенціал у креативних проектах, власній продуктивній педагогічній діяльності, що будується як відповідь на потреби особистості і є реалізацією мети.

Викладач-словесник, навчаючи і виховуючи рідним словом, певною мірою реалізує себе через мову та студентів. Він має творчо само реалізовувати власний потенціал, щоб навчати своїх студентів.

Висновок. Отже, педагогічна діяльність — це передусім діяльність творча. Без творчості неможливі ні виховний, ні навчальний процеси. Бо подібно до того, як скульптор ліпить свої скульптури, художник пише картини, а ювелір обробляє коштовне каміння, педагог творить нову особистість, яка житиме в цьому суспільстві, стане його невід'ємною часткою.

Література:

1. Геращенко И.Г. Педагогическое творчество и формализм // Школа. – 2000. – № 1. – С.2-5.
2. Гирнинов Г. Наука і творчість. — К., 1999. — С.67.
3. Лузина Л.М. Формирование творческой индивидуальности учителя в педвузе. — Ташкент, 1998.
4. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навчально-методичний посібник (ред. рада: В.Даній (голова), - К., 2001. - 792 с.
5. Сидоренко Т. Творчість у діяльності вчителя // Рідна школа – 2001.- №5. – С.55-57.
6. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості вчителя: Навчальний посібник. — К.: ІСДОУ, 2005. — 112 с.
7. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість учителя: Визначення, теоретична модель, функції підготовки // Педагогіка і психологія. - К.: Педагогічна думка, 1998. — 255 с.
8. Щербакова К.І. Вступ до спеціальності: Навчальний посібник — К., 2001. — 166 с.